

ПРВИ ПЕДИЈАТРИ У СРБИЈИ

Владимир ПЕШИЋ¹, Будимир ПАВЛОВИЋ¹, Јелена ЈОВАНОВИЋ-СИМИЋ²

¹Музеј српске медицине, Српско лекарско друштво, Београд; ²Средња медицинска школа, Београд

КРАТАК САДРЖАЈ

Утемељивачи савремене педијатрије у Србији били су др Платон Папакостопулос (1864–1915), др Миленко Матерни (1875–1929), др Милан Петровић (1886–1963), др Надежда Станојевић (1887–1979) и др Ђура Јовановић (1892–1977). Они су основали и водили прве педијатријске установе: болничка одељења за децу, саветовалишта за мајке и децу и дечје диспанзере у Београду и Новом Саду. Они су такође били оснивачи Секције за дечју медицину Српског лекарског друштва, а објавили су и већи број стручних и популарних радова из педијатрије.

Кључне речи: Србија, први педијатри

УВОД

Педијатрија је као посебна грана медицине поникла у Европи у 19. веку, издвојивши се из интерне медицине. Прва самостална катедра педијатрије основана је у Берлину 1872. године, а затим у Паризу 1879. године [1]. Иако је већ у то доба у многим европским земљама било различитих установа за здравствену заштиту деце, као и лекара који су се бавили лечењем деце, почетак савремене педијатрије везује се за 19. век и омогућен је развојем физиологије, микробиологије, биохемије и имунологије.

У Србији је почетак савремене педијатрије обележен почетком рада првих педијатара специјалиста. То су били: др Платон Папакостопулос (1864–1915), др Миленко Матерни (1875–1929), др Милан Петровић (1886–1963), др Надежда Станојевић (1887–1978) и др Ђура Јовановић (1892–1977).

ДР ПЛАТОН ПАПАКОСТОПУЛОС (1864–1915): ПРВИ ПЕДИЈАТАР У СРБИЈИ

Др Платон Папакостопулос (Слика 1) је био први педијатар специјалиста у Србији. Његов отац др Панајот Папакостопулос такође је био лекар и један од оснивача Српског лекарског друштва [2].

Платон је рођен 4. септембра 1864. године у Београду, где је завршио основну школу и гимназију. Медицину је студирао у Бечу, а за доктора целокупног лекарства промовисан је 19. новембра 1892. године. По повратку у Србију, већ следеће године је постављен за среског лекара у Обреновцу, где је радио до 1897. године, када му је одобрена специјализација из педијатрије [3]. Специјализирао је на Дечјој клиници у Бечу, код професора Видерхафера и Ешерића [4]. У Србију се вратио 1899. године и био је постављен за вршиоца дужности шефа новооснованог одељења за дечје болести у Општој државној болници у Београду у Видинској улици (сада улица Џорџа Вашингтона 19). На место шефа Дечјег одељења, које је одговарало рангу места окружног физикуса, постављен је указом 1900. године. По пресељењу Дечјег одељења у новоизграђену Државну болницу на Врачару 1907. године др Папакостопулос наставља да ру-

ководи Одељењем до почетка Првог светског рата. Поред рада у болници, обављао је и приватну лекарску праксу и активно учествовао у раду Српског лекарског друштва. Био је један од иницијатора оснивања Фонда за помоћ сиромашним породицама умрлих лекара [5]. У току свог рада стално се стручно усавршавао у бројним педијатријским установама у Европи (Беч, Париз, Дрезден и др.). Објавио је четрнаест стручних радова у часопису „Српски архив за целокупно лекарство”, а на Првом конгресу српских лекара и природњака, који је одржан у Београду 1904. године, учествовао је са рефератом „Терапија шарлаха Мозеровим серумом” [6].

Као санитетски мајор српске војске учествовао је у балканским ратовима и у Првом светском рату. Умро је на дужности управника Војне болнице у Ђевђелији од пегавог тифуса 19. фебруара 1915. године [7-9].

СЛИКА 1. Др Платон Папакостопулос (1864–1915)

**ДР МИЛЕНКО МАТЕРНИ (1875–1929):
ОСНИВАЧ И ПРВИ ПРЕДСЕДНИК
СЕКЦИЈЕ ЗА ДЕЧЈУ МЕДИЦИНУ СЛД**

Др Миленко Матерни (Слика 2) је рођен 16. новембра 1875. године у скромној породици Карла и Јелене. Матерни су, вероватно, дошли из Чешке, али о томе нема поузданих података.

Миленко је гимназију завршио у Нишу 1894. године. Исте године је отишао на студије медицине у Беч, а промовисан је за доктора медицине 1900. године [10]. По повратку у Србију одслужио је војни рок у Нишу, у болничкој чети, 1900–1901. године, након чега је поднео молбу за обављање приватне праксе у Београду. У периоду од октобра 1902. до марта 1903. године специјализирао је педијатрију на Дечјој клиници у Берлину код професора Бегинског, а од марта 1903. до марта 1904. усавршавао се у *Hopital des enfants malades* у Паризу, код професора Комбеа и Марфана. По завршеној специјализацији вратио се у Београд и до Првог светског рата радио као општински лекар.

Године 1904. објавио је књигу „Мајка и одојче”, која је у јавности изазвала велико интересовање [11]. Исте године је учествовао у раду Првог конгреса српских лекара и природњака, где је изложио свој рад „О дијагнози и серотерапији дифтерије” [6]. Активно је учествовао у раду Српског лекарског друштва и био биран за члана Суда части СЛД.

У току балканских ратова био је лекар завојшта, а затим командир Друге помоћне болнице Дунавске дивизије. У току Првог светског рата постављан је на разне дужности, да би на крају рата био шеф Унутрашњег одељења Болнице „Престолонаследник Александар” у Солуну [10].

СЛИКА 2. Др Миленко Матерни (1875–1929)

По завршетку Првог светског рата и после смрти др Платона Папакостопулоса, др Миленко Матерни је био једини педијатар у Србији. После демобилизације 15. новембра 1919. године постављен је за шефа Дечјег и Инфективног одељења Опште државне болнице у Београду и на овој дужности остао до краја живота [16].

Поред рада у Општој државној болници, др Матерни је једно време радио и у Енглеско-српској дечјој болници у Београду, а имао је и своју приватну лекарску ординацију. Године 1923. именован је за лекара „Новорођеног наследника престола у двору”. Уживао је велики углед међу грађанима. Највећа заслуга др Матерног је оснивање Секције за дечју медицину СЛД 16. децембра 1925. године, што је окупило све педијатре и лекаре заинтересоване за педијатрију. Др Матерни је био председник Секције до краја живота [12].

Захваљујући упорном залагању др Матерног, Дечје одељење је пресељено из барака (у којима је до тада било смештено) у лепу зграду на Врачару (касније Ово одељење Клинике за оториноларингологију). Ово одељење, са 50 дечјих постеља и пратећим службама, било је уређено по угледу на дечја одељења у великим европским градовима и било је најлепше одељење Опште државне болнице [13].

Неколико година пред смрт здравље др Матерног је почело да слаби, али се он увек по опоравку враћао на дужност. Умро је релативно млад, у 54. години, 26. маја 1929. године [14].

За заслуге у ратовима и у послератном периоду одликован је Одреном Светог Саве IV и III реда, Златним и сребрним медаљама за ревносну службу, Крстом милосрђа и Албанском споменицом [12].

**ДР МИЛАН ПЕТРОВИЋ (1886–1963):
ПРВИ ПОЧАСНИ ПРЕДСЕДНИК
ПЕДИЈАТРИЈСКЕ СЕКЦИЈЕ СЛД**

Др Милан Петровић (Слика 3) је рођен у Нишу 15. маја 1886. године, у трговачкој породици, као девето дете родитеља Димитрија и Васке [15]. Основну школу и гимназију завршио је у Нишу као одличан ученик и активан члан литерарне дружине „Његош” [16].

Студије медицине је отпочео у Бечу 1904. године, али је већ после првог ригорозума отишао у Париз, да би боље научио француски језик, упознао француску културу и слушао предавања на Медицинском факултету. Диплому доктора медицине стекао је у Бечу 13. децембра 1909. године [3].

По повратку у Ниш др Милан Петровић је одслужио војну обавезу и јуна 1910. године положио испит за резервног санитетског поручника. Године 1911. радио је као бродски лекар на прекоокеанском броду, којим је обишао многе крајеве света. Након повратка у Србију 1912. године постављен је за општинског, а затим за среског лекара у Нишу [15].

На почетку Првог балканског рата др Милан Петровић је постављен за командира Првог санитетског вода и на тој дужности је остао до повлачења наше војске преко Албаније 1915. године [15]. По завр-

СЛИКА 3. Др Милан Петровић (1886–1963)

шетку Првог светског рата др Петровић прелази из Ниша у Београд, где је постављен за секундарног лекара Дечјег одељења Опште државне болнице којим је управљао др Миленко Матерни. Поред свог редовног посла у болници, др Петровић је у периоду од 1921. до 1929. године радио и као педијатар у Француском диспанзеру за одојчад „Кап млека”, који је основао и водио др Габриел Гарније [15].

После смрти др Матерног, др Милан Петровић је 20. јуна 1929. године постављен за шефа Дечјег одељења Опште државне болнице и на тој дужности је остао до 1947. године, када је оно расформирано. Од 1947. до 1951. године, када је пензионисан, био је шеф Дечјег одељења Градске болнице у Земуну [3].

Др Милан Петровић се посебно бавио исхраном одојчади и мале деце, туберкулозом и сифилисом код деце и здравственим просвећивањем. Објавио је више од педесет стручних радова у „Српском архиву за целокупно лекарство” и другим домаћим и страним медицинским часописима. Одлично познавање пет светских језика омогућило му је да редовно прати новине из медицине и педијатрије и да се стално усавршава [17].

Рад у Српском лекарском друштву био је друга главна делатност др Петровића. Био је главни уредник „Српског архива” од 1929. до 1933. године и члан Задужбинског одбора СЛД. Веома је заслужан за подизање Лекарског дома на Зеленом венцу. Дуги низ година био је председник Педијатријске секције (1929–1939), а после избора нове управе изабран је за почасног председника. Српским лекарским друштвом је управљао од 1939. до 1946. године, након чега је био на челу Надзорног одбора. Осим у СЛД, био је активан и у другим струковним удружењима као што су Југословенска унија за заштиту деце, Југословенско лекарско друштво, Унија за борбу против туберкулозе и др. Врло је заслужан за оснивање Школе на ваздуху.

За свој рад др Милан Петровић је добио бројна одликовања, међу којима су Орден Светог Саве, Орден белог орла, Орден Југословенске круне, Златна медаља за ревносну службу и друга [18].

Др Милан Петровић је умро 22. октобра 1963. године у Београду.

ДР НАДЕЖДА СТАНОЈЕВИЋ (1887–1978): ПРВА ЖЕНА ПЕДИЈАТАР У СРБИЈИ

Др Надежда Станојевић (Слика 4) је рођена 9. августа 1887. године. Потиче из угледне пиротске породице а сестра је генерала др Владимира Станојевића, нашег познатог историчара медицине.

После школовања у Пироту и Београду, обоје су отишли на студије медицине у Петроград, у Русију, 1905. године. Надежда се уписала на Петербуршки женски медицински институт, где је дипломирала 17. јануара 1912. године [19, 20].

Када се вратила у Србију најпре је обављала лекарски стаж на Интерном одељењу Опште државне болнице у Београду, а већ у јесен 1912, на почетку Првог балканског рата, постављена је за управника Резервне болнице у Пироту. Крајем 1913. вратила се у Београд и наставила да ради у болници, али не задуго, јер је наредне године букнуо Први светски рат и др Станојевић је поново распоређена на дужност управника војних болница, прво у Ужицу, затим у Ваљеву и Чачку. Лечећи рањене и болесне војнике, у пролеће 1915. године и сама је оболела од пегавог тифуса. По опоравку, за време окупације до краја рата радила је као шеф Интерног одељења Опште државне болнице [21].

СЛИКА 4. Др Надежда Станојевић (1887–1979)

Одмах по завршетку Првог светског рата, јануара 1919. године др Надежда Станојевић одлази на специјализацију педијатрије у Француску, где остаје скоро две године. Специјализацију је обавила у Паризу, у *Hopital des enfants malades*, код професора Марфана, чувеног европског педијатра. Крајем 1920. године, када се вратила у Београд, почела је са радом у Француском диспанзеру за одојчад „Кап млека” [19].

На предлог др Андрије Штампара из Министарства народног здравља, др Станојевић је написала и објавила детаљан извештај о свом раду у Паризу под насловом „Борба са децјом смртношћу у Француској”, у коме описује организацију здравствене заштите деце у Француској и указује на мере које би требало предузети да би се смањила врло висока смртност деце у нашој земљи [22]. Користећи стечено знање и искуство из Париза, а уз помоћ др Јована Јовановића, шефа Акушерског одељења Опште државне болнице, др Станојевић оснива прво саветовалиште за мајке 1921. године, које је касније прerasло у диспанзер [23].

Године 1923. др Станојевић је објавила књигу „Нега одојчета”, у којој је на популаран и савремен начин, заснован на научним основама, обрадила проблеме неге и исхране новорођенчета и одојчета, као и најчешће болести у овом узрасту. Књига је доживела и друго издање 1924. године [24].

На Акушерском одељењу Опште државне болнице др Надежда Станојевић је 1927. године прва у нашој земљи почела да примењује BCG вакцину против туберкулозе код новорођене деце [25].

У периоду од 1924. до 1941. године радила је у Саветовалишту, а затим у Диспанзеру за мајку и одојче, чији је оснивач било Друштво „Српска мајка”.

За време Другог светског рата др Надежда Станојевић је привремено престала са радом, до ослобођења, када је постављена за управника Дечје болнице Материнског удружења. Ову дужност је вршила пет година, од 1945. до 1950, након чега је радила као педијатар у истој установи до 1953. године, када је пензионисана [26].

Своје стручне радове објављивала је у часопису „Српски архив”, а већи број популарних чланака о нези деце у листу „Здравље”.

Одликована је Орденом Светог Саве V и IV реда и Орденом заслуга за народ са сребрним венцем [19].

Др Надежда Станојевић је умрла 17. јануара 1978. године. У сећањима савременика остале су њене главне карактерне црте: пожртвованост и скромност.

ДР ЂУРА ЈОВАНОВИЋ (1892–1977): ОСНИВАЧ ПЕДИЈАТРИЈЕ У ВОЈВОДИНИ

Иако др Ђура Јовановић (Слика 5) није био први педијатар који је започео свој рад у Војводини, он се може сматрати оснивачем педијатрије у овој покрајини јер је дао највећи допринос организацији здравствене заштите деце. Наиме, први педијатар је био др Јулије Волф (1887–1954), који је студирао медицину и специјализирао педијатрију у Будимпешти до 1912. године, након чега је радио као педијатар у својој приватној ординацији у Суботици. После Другог

светског рата вршио је дужност шефа новооснованог дечјег одељења суботичке болнице [27].

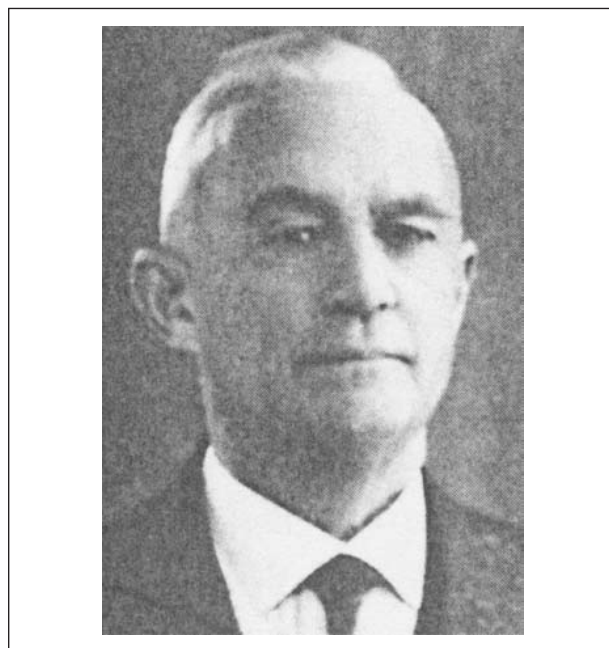
Др Ђура Јовановић је рођен у Ердевику 4. маја 1892. године. Гимназију је учио у Сремским Карловцима и Новом Саду, где је матурирао 1911. године. Исте године је отишао у Будимпешту на студије медицине као стипендиста Текелијанума. У току Првог светског рата прекинуо је студије, а наставио их је после рата у Клужу, где је промовисан за доктора медицине 1919. године [28].

Једногодишњи лекарски стаж је провео у суботичкој болници, а до одласка на специјализацију 1920. године био је кратко време управник Дома за напуштене децу „Колевка” у истом граду. Педијатрију је специјализирао на Дечјој клиници у Берлину, код професора Чернија. У Нови Сад се вратио 1922. године и одмах је постављен за шефа Дечјег диспанзера, који је убрзо прерастао у Завод за здравствену заштиту мајке и детета [29].

Између два светска рата др Јовановић се првенствено бавио превентивном педијатријом а његов главни задатак је био сузбијање велике смртности одојчади у Војводини. Интересантно је да се др Јовановић залагао за укидање домова за незбринуту децу и за њихов смештај у хранитељске породице, пре свега на селу. У оквиру превентивног рада др Јовановић је организовао курсеве за дечје неговатељице, као и часове здравственог просвећивања за учитељице по школама.

После Другог светског рата др Ђура Јовановић више пажње посвећује развоју болничке службе, а резултат његових залагања је изградња нове зграде Дечје болнице, која је у време отварања 1955. године располагала са 110 постеља. Као управник Дечје болнице др Јовановић је до одласка у пензију 1963. године успео да прошири болницу доградњом дечје амбуланте и новог крила зграде у које су смештени Рендген-одељење и Хируршко одељење.

Др Ђура Јовановић је од свог доласка у Нови Сад врло активно учествовао у раду СЛД, а био је и дуго-

СЛИКА 5. Др Ђура Јовановић (1892–1977)

годишњи председник Педијатријске секције Војводине. Учествовао је на бројним конгресима и стручним састанцима у земљи и иностранству, а своје стручне радове објављивао је у „Српском архиву” и другим часописима. Аутор је многих публикација, међу којима су „Правилник о заштити напуштене деце” (1930), „Дечје колоније у Дунавској бановини” (1936), „О великој смртности одојчади у Војводини” (1948), „Проблеми модерне дечје болнице” (1955).

Др Јовановић је обављао и приватну педијатријску праксу у Новом Саду и био познат и уважаван као добар дијагностичар и савестан лекар.

Умро је у Новом Саду 20. марта 1977. године.

ЗАКЉУЧАК

На крају треба истаћи да су први педијатри у Србији живели и радили у бурним и тешким годинама наше новије историје. И поред тога, они су успели да организују и оспособе за рад прве установе за здравствену заштиту деце, да оснују Секцију за дечју медицину (Педијатријску секцију) Српског лекарског друштва, да објаве велики број стручних и популарних радова из педијатрије и едукују млађе лекаре и неговатељице. Њихов рад заслужује дубоко поштовање и даља проучавања.

ЛИТЕРАТУРА

- Stanojević V. Istorija medicine. Beograd – Zagreb: Medicinska knjiga; 1953.
- Papadrianos I. Der Griechische Gelehrte Panagiotis Papakostopoulos und die Serben (1820-1879). In: Greek-Serbian Cooperation 1830-1908. Beograd: Institute for Balkan studies, SANU; 1982. p.117-23.
- Stanojević V. Likovi i dela istaknutih lekara od osnivanja Srpskog lekarskog društva do danas. U: Srpsko lekarsko društvo – Spomenica 1872-1972. Beograd: Srpsko lekarsko društvo; 1972. p.159-234.
- Registar protokola MUD – Sanitetsko odeljenje od 1890. do 1911. Beograd: Arhiv Srbije.
- Subotić MV. Pedesetogodišnja istorija Srpskog lekarskog društva. Beograd: Srpsko lekarsko društvo; 1922.
- Prvi kongres srpskih lekara i prirodnjaka. Knjiga prva. Beograd: Srpsko lekarsko društvo; 1905.
- Subotić MV. Pomenik palih i pomrlih lekara i medicinara u ratovima 1912-1918. Beograd: Srpsko lekarsko društvo; 1922. p.83-4.
- Dosije lekara: F-123, br. 38 – Dr Platon Papakostopoulos. Beograd: Arhiv Srbije.
- Privatna arhiva porodice Papakostopoulos i Barjaktarović; Beograd.
- Dosije lekara: F-91, br. 3 – dr Milenko Materni. Beograd: Arhiv Srbije.
- Materni M. Majka i odojče – za mlade matere. Beograd; 1904.
- Zapisnik I red. sastanka Sekcije SLD za dečju medicinu održanog 16. XII 1926. Srp Arh Celok Lek 1926; 28(7):373-4.
- Šević A. Dr Milenko Materni. Politika, 27. maj 1929.
- Nikolić A. Dr Milenko Materni – In memoriam. Dosije dr M. Maternog. Muzej SLD, Beograd.
- Petrović M. Autobiografija. Arhiva porodice Petrović.
- Petković MR. Prva niška gimnazija 1878-1968. Niš: Gimnazija „Stevan Sremac”; 1972.
- Tomić J. Primarijus dr Milan Petrović – život i delo [rukopis]. Arhiva porodice Petrović.
- Petrović D. Dr Milan Petrović – moj otac [rukopis]. Arhiva porodice Petrović.
- Gavrilović SV. Dr Nadežda Stanojević – prva žena specijalista pedijatar u nas. Srp Arh Celok Lek 1975; 103(4):335-40.
- Stanojević V. Autobiografija. Acta historiae med stom vet 1978; 18(2):15-24.
- Lazović-Milošević I. Prva Srpkinja specijalista pedijatar dr Nadežda Stanojević. Arhiv za istoriju zdravstvene kulture Srbije 1991; 20(1-2):107-16.
- Stanojević N. Borba sa dečjom smrtnošću u Francuskoj. Glasnik Ministarstva narodnog zdravlja Kraljevine SHS 1920; 7:271-80.
- Zdravlje i socijalna politika u Beogradu za 1935 i 1936. godinu. Biblioteka Direkcije za socijalno i zdravstveno osiguranje opštine beogradske. Beograd, 1937. str. 313-8.
- Stanojević N. Nega odojčeta. Beograd: Biblioteka „Zdravlje”; 1923.
- Stanojević N. O vakcinacijama po Calmette-u na Akušerskom odeljenju Državne bolnice. Srp Arh Celok Lek 1928; 30(22):974-85.
- Dosijea lekara: F-158, br. 17 – dr Nadežda Stanojević. Beograd: Arhiv Srbije.
- Svoboda A. Dečje odeljenje u Subotici. U: Spomenica zdravstvene zaštite dece Vojvodine 1872-1922-1972. Novi Sad; 1973. str. 46.
- Sel D. Jovanović dr Đura. Enciklopedija Novog Sada. Novi Sad; 1998. sv. 10, str. 59-60.
- Jovanović Đ. Pedijatrijska služba u Novom Sadu u proteklih pedeset godina. U: Spomenica zdravstvene zaštite dece Vojvodine 1872-1922-1972. Novi Sad; 1973. str. 24-7.

THE FIRST PEDIATRICIANS IN SERBIA

Vladimir PEŠIĆ, Budimir PAVLOVIĆ, Jelena JOVANOVIĆ-SIMIĆ
Museum of Serbian Medicine, Serbian Medical Association, Belgrade

ABSTRACT

Dr. Platon Papakostopoulos (1864–1915), Dr. Milenko Materni (1875–1929), Dr. Milan Petrović (1886–1963), Dr. Nadežda Stanojević (1887–1979) and Dr. Đura Jovanović (1892–1977) were founders of modern pediatrics in Serbia. They established and managed the first pediatric institutions: Hospital pediatric departments, Mother and Child Health Care Consultations and Child welfare clinics in Belgrade and Novi Sad. They also established Pediatric Section of the Serbian Medical Association

and published numerous scientific and popular articles in pediatrics.

Key words: Serbia, first pediatricians

Vladimir PEŠIĆ
Maršala Birjuzova 46, 11000 Beograd
Tel: 011 635 237

* Рукопис је достављен Уредништву 1. 11. 2004. године.